

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

(Individual Study)

เรื่อง สิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช ๒๕๕๐

Title: Human Right in the Constitution of the Kingdom of

Thailand B.E. 2550

จัดทำโดย นายธีระพงศ์ จิระภาค

รหัส ๑๖๐๑๕๖

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม

หลักสูตรนิติธรรมเรื่องประชาธิปไตย

วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

เรื่อง สิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช ๒๕๕๐

**Title: Human Right in the Constitution of the Kingdom of
Thailand B.E. 2550**

จัดทำโดย นายธีระพงศ์ จิระภาค

รหัส ๑๖๐๑๕๖

หลักสูตรนิติธรรมเรื่องประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑ ปี ๒๕๕๖

วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

รายงานนี้เป็นความเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

บทคัดย่อ

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลง กลุ่มประชาคมโลกต่างมีความเห็นพ้องต้องกันว่า การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดสันติภาพและความเจริญก้าวหน้าขึ้นในโลก จึงร่วมมือกันจัดตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญประการหนึ่งได้แก่ การคุ้มครองมนุษยชาติให้ได้รับความเป็นธรรมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ต่อมาที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญที่ ๓ ได้มีข้อมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ (ค.ศ. ๑๙๔๘) ประเทศไทยเป็นหนึ่งในสี่สิบแปดประเทศแรกที่ลงคะแนนเสียงร่วมรับรองปฏิญญาฉบับนี้ในการประชุมดังกล่าว ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติรับรองสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาดังกล่าวไว้โดยชัดแจ้ง โดยมุ่งคุ้มครองสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางสังคม สิทธิทางเศรษฐกิจ และสิทธิทางวัฒนธรรม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บัญญัติรับรองสิทธิมนุษยชนไว้อย่างละเอียดและชัดเจนพอสมควรแล้ว การจะมีบทบัญญัติใดเพิ่มเติมลงไปอีกย่อมจะทำให้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญขยายออกไปโดยไม่จำเป็น ส่วนความห่วงใยในประเด็นอื่นของสหประชาชาติยังเป็นเพียงรายละเอียด หากนำมาบัญญัติในรัฐธรรมนูญย่อมก่อความยุ่งยากในการปรับปรุงแก้ไข สมควรบัญญัติไว้เป็นกฎหมายลำดับรองลงไป ผู้เขียนจึงไม่มีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันในประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน แต่มีข้อเสนอแนะให้ตรวจสอบบทบัญญัติแห่งกฎหมายของไทยว่า บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนไว้ครบถ้วนหรือไม่ หากยังไม่มีบทบัญญัติในประเด็นใดหรือมีแล้วแต่ยังไม่ครบถ้วน ก็สมควรให้มีการพิจารณาความเหมาะสมในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายฉบับเดิมหรือตรากฎหมายฉบับใหม่ขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเด็นนั้นๆ.

คำสำคัญ: สิทธิมนุษยชน, ปฏิญญาสากล, รัฐธรรมนูญ

Abstract

After World War II, most people around the world agreed that human rights protection is important. Protection of human rights will bring peaceful and more development to the world. The United Nation was set up for many reasons. Protection of human rights is one of the main reasons. The resolution of the United Nations General Assembly session III confirmed the Universal Declaration of Human Rights on 10th of December, 1948. Thailand is one of 48 countries that ratified the Universal declaration in Paris, France. The Constitution of the Kingdom of Thailand 1997 and 2007 affirmed human rights in the Universal declaration clearly. One of the main purposes of the Constitution is to protect the rights of people civilly, politically, socially, economically, and culturally. The Present Constitution of Thailand has clear provisions concerning human rights. Adding further human rights provisions to the constitution is unnecessary due to existing Acts dealing with human rights. Additionally the difficulty in amending constitutional provisions is enormous. The other concerns of the United Nation may be dealt with by writing other Acts and having them instated (if necessary). Fortunately there is no suggestion to amend the current Constitution for human rights purposes. However, the other Acts should be examined on the potential and effectiveness of the human rights provision. The provision of the Acts that protecting human right should be reviewed to support the Universal Declaration of Human Rights in an effective manner.

KEY WORD: HUMAN RIGHT, DECLARATION, CONSTITUTION

สิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

ธีระพงศ์ จิระภาค^๑

บทนำ

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลง กลุ่มประชาคมโลกต่างมีความเห็นพ้องต้องกันว่า การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดสันติภาพและความเจริญก้าวหน้าขึ้นในโลก จึงร่วมมือกันจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ (The United Nation หรือ UN) ขึ้น เพื่อคุ้มครองมนุษยชาติให้ได้รับความเป็นธรรมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน^๒

ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญ สมัยที่ ๓ ได้มีข้อมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The Universal Declaration of Human Rights) เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ (ค.ศ.๑๙๔๘) ซึ่งข้อมติดังกล่าวถือเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ในการวางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศฉบับแรกของโลก และถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนทุกฉบับที่มีอยู่ในปัจจุบัน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนถือเป็นมาตรฐานที่ประเทศสมาชิกสหประชาชาติได้ร่วมกันจัดทำเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนทั่วโลก ทั้งนี้ ประเทศไทยเป็นหนึ่งในสี่สิบแปดประเทศแรกที่ลงคะแนนเสียงร่วมรับรองปฏิญญาดังกล่าว ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส^๓ และมีมติประกาศให้วันที่ ๑๐ ธันวาคมของทุกปี เป็นวันสิทธิมนุษยชน (Human Rights Day)

^๑ ผู้พิพากษาศาลฎีกา

^๒ วรนุช อุยณกร. ประวัติวันสำคัญที่ควรรู้จัก. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๓ <http://www.volunteerspirit.org> อ้างถึงในสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง, วันสิทธิมนุษยชน ๑๐ ธันวาคม, <http://www.lib.ru.ac.th/journal/dec/dec10-HumanRight.html>

^๓ กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน, กรกฎาคม ๒๕๕๑, หน้า ๑

ต่อมาสมัชชาสหประชาชาติมีมติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ ให้ร่างตราสารสิทธิมนุษยชนขึ้น ๒ ฉบับ โดยให้ใช้ชื่อว่า กติกา (covenant) ซึ่งมีเนื้อหาวาดด้วยสิทธิทางแพ่งและทางการเมืองฉบับหนึ่ง และอีกฉบับหนึ่งว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยผ่านการรับรองเมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ และวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๘ ตามลำดับ และต่อมาได้มีมติประกาศในปี ค.ศ. ๑๙๘๕-๒๐๐๔ เป็นทศวรรษแห่งสิทธิมนุษยชนศึกษาของสหประชาชาติ^๔

เหตุผลในการประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

อรรถกถาของปฏิญญาสากลสิทธิมนุษยชนได้ระบุเหตุผลในการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนว่า

“โดยที่การยอมรับศักดิ์ศรีแต่กำเนิด และสิทธิที่เท่าเทียมกันและที่ไม่อาจเพิกถอนได้ของสมาชิกทั้งมวลแห่งครอบครัวมนุษยชาติ เป็นพื้นฐานแห่งอิสรภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพในโลก

โดยที่การไม่นำพาและการหมิ่นในคุณค่าของสิทธิมนุษยชน ยังผลให้มีการกระทำอันป่าเถื่อน ซึ่งเป็นการขัดอย่างร้ายแรงต่อมโนธรรมของมนุษยชาติ และการมาถึงของโลกที่ได้มีการประกาศให้ความมีอิสรภาพในการพูดและความเชื่อ และอิสรภาพจากความหวาดกลัวและความต้องการของมนุษย์ เป็นความปรารถนาสูงสุดของประชาชนทั่วไป

โดยที่เป็นการจำเป็นที่สิทธิมนุษยชนควรได้รับความคุ้มครอง

โดยหลักนิติธรรม ถ้าจะไม่บังคับให้คนต้องหันเข้าหาการลุกขึ้นต่อต้านทรราชและการกดขี่ เป็นวิถีทางสุดท้าย

โดยที่เป็นการจำเป็นที่จะส่งเสริมพัฒนาการแห่งความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างชาติต่างๆ

โดยที่ประชาชนแห่งสหประชาชาติได้ยืนยันอีกครั้งไว้ในกฎบัตรถึงศรัทธาในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ในศักดิ์ศรีและค่าของมนุษย์ และในสิทธิที่เท่าเทียมกันของบรรดาชายและหญิง และได้มุ่งมั่นที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าทางสังคมและมาตรฐานแห่งชีวิตที่ดีขึ้นในอิสรภาพอันกว้างขวางยิ่งขึ้น

^๔ วรณช อุษณกร, <http://www.volunteerspirit.org> อ้างถึงในสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง, วันสิทธิมนุษยชน ๑๐ ธันวาคม, <http://www.lib.ru.ac.th/journal/dec/dec10-HumanRight.html>

โดยที่รัฐสมาชิกต่างปฎิญาณที่จะบรรลุถึงซึ่งการส่งเสริมการเคารพและการยึดถือสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพขั้นพื้นฐานโดยสากล โดยความร่วมมือกับสหประชาชาติ

โดยที่ความเข้าใจร่วมกันในสิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ เป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพื่อให้ปฎิญาณนี้สำเร็จผลเต็มบริบูรณ์

ฉะนั้น บัดนี้ สมัชชาจึงประกาศปฎิญาณสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ ให้เป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จสำหรับประชาชนทั้งมวลและประชาชาติทั้งหลาย เพื่อจุดมุ่งหมายที่ว่าปัจเจกบุคคลทุกคนและทุกส่วนของสังคม โดยการคำนึงถึงปฎิญาณนี้เป็นเบื้องต้น จะมุ่งมั่นส่งเสริมการเคารพสิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ ด้วยการสอนและการศึกษา และให้มีการยอมรับและยึดถือโดยสากลอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยมาตรการแห่งชาติและระหว่างประเทศอันก้าวหน้าตามลำดับ ทั้งในบรรดาประชาชนของรัฐสมาชิกด้วยกันเอง และในบรรดาประชาชนของดินแดนที่อยู่ใต้เขตอำนาจแห่งรัฐนั้น”^๕

ปฎิญาณสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ มีบทบัญญัติรวม ๓๐ มาตรา ที่ได้รับการรับรองและประกาศโดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ ๒๑๗ เอ (III)

ความหมายของสิทธิมนุษยชน

แม้ปฎิญาณสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมิได้ให้นิยามความหมายของคำว่าสิทธิมนุษยชนไว้โดยชัดแจ้ง ก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาของบทบัญญัติแห่งปฎิญาณสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแล้ว อาจกล่าวได้ว่า “สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิในชีวิต การดำรงชีวิต สิทธิในร่างกาย เสรีภาพ ทรัพย์สิน ความเท่าเทียม ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลทุกคน”

มีข้อโต้เถียงทางวิชาการว่าควรมีการนิยามความหมายของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” หรือไม่ ซึ่งมีผู้ให้ความเห็นในประเด็นนี้แตกต่างกันเป็น ๒ ฝ่าย ได้แก่

ฝ่ายแรก เห็นว่า ไม่ควรมีคำจำกัดความหมายของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ไว้ชัดแจ้ง เพราะ การให้ความหมายของสิทธิมนุษยชนที่ชัดแจ้ง จะสร้างข้อจำกัดในการพัฒนาของสิทธิมนุษยชน

ฝ่ายที่สอง เห็นว่า ควรมีการให้นิยามความหมายของสิทธิมนุษยชนไว้ในกรอบที่ชัดเจนแน่นอน เพราะ ประโยชน์ในการวินิจฉัยว่าการกระทำใดเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

^๕ กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕ – ๑๖

แต่อย่างไรก็ดี มีนักวิชาการของประเทศไทยหลายท่านได้พยายามอธิบายความหมายของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ไว้หลายท่าน เช่น^๖

นายปรีดี พนมยงค์ ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก และศาสตราจารย์กุลพล พลวัน ได้ นิยามความหมายของสิทธิมนุษยชนไว้ว่า สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด โอนแก่ กันไม่ได้ มีความเป็นสากล ใช้ได้เสมอ ยกเลิกเพิกถอนไม่ได้ และไม่อาจพรากไปจากมนุษย์ได้ นอกจากนี้แล้ว ในบางกรณียังเป็นเรื่องของความต้องการพื้นฐานอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์

ศาสตราจารย์วิทิต มั่นตราภรณ์ ได้นิยามความหมายของสิทธิมนุษยชนไว้ว่า สิทธิ มนุษยชนเป็นข้ออ้างเรื่องประโยชน์ที่ต้องได้อย่างน้อย ซึ่งเป็นการอ้างต่อรัฐ

ดร. บรรเจิด สิงคะเนติ ได้นิยามความหมายของสิทธิมนุษยชนไว้ว่า สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิที่ติดตัวมาแต่กำเนิดแล้วรัฐรับรอง และถ้ารัฐจะจำกัดสิทธิประเภทนี้ต้องอธิบายให้เหตุผลได้อย่าง ชัดเจน หากเป็นสิทธิที่รัฐมอบให้รัฐ สามารถจำกัดได้เสมอ

จากบทนิยามดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด เป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลนั้นมีความเป็นมนุษย์ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนต้องมีเพื่อใช้ในการ ดำเนินชีวิตสำหรับบุคคลนั้นๆ โดยสิทธิเหล่านี้ ไม่สามารถโอนหรือพรากไปจากมนุษย์ได้

ประเภทของสิทธิมนุษยชน

ประเภทของสิทธิมนุษยชนตามปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) จำแนกออกเป็น ๕ ประเภท^๗ ได้แก่

๑. สิทธิพลเมือง (Civil Rights) ได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพและความ มั่นคงในชีวิต ไม่ถูกทรมาน ไม่ถูกทำร้ายหรือฆ่า สิทธิในความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย สิทธิที่จะ ได้รับสัญชาติ เป็นต้น

^๖ ชำนาญ จันทร์เรือง, สิทธิมนุษยชนที่คนไทยรุ่นใหม่ควรรู้, (กรุงเทพฯ: บั๊กเวิร์ม, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒-๑๓ อ้างถึงใน ประเภทของสิทธิมนุษยชน, <http://noojennn.wordpress.com/โครงการงานสิทธิมนุษยชน/ประเภทของสิทธิมนุษยชน>.

^๗ ชำนาญ จันทร์เรือง, <http://noojennn.wordpress.com/โครงการงานสิทธิมนุษยชน/ประเภทของสิทธิมนุษยชน>

๒. สิทธิทางการเมือง (Political Rights) ได้แก่ สิทธิในการมีส่วนร่วมกับรัฐในการดำเนินกิจการที่เป็นประโยชน์สาธารณะ เสรีภาพในการรวมกลุ่มเป็นพรรคการเมือง เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ สิทธิการเลือกตั้งอย่างเสรี

๓. สิทธิทางสังคม (Social Rights) ได้แก่ สิทธิการได้รับการศึกษา สิทธิการได้รับหลักประกันด้านสุขภาพ ได้รับการพัฒนาคุณภาพอย่างเต็มที่ ได้รับการความมั่นคงทางสังคม มีเสรีภาพในการเลือกคู่ครอง และสร้างครอบครัว เป็นต้น

๔. สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) ได้แก่ สิทธิการมีงานทำ ได้เลือกงานอย่างอิสระ และได้รับค่าจ้างที่เหมาะสม สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน เป็นต้น

๕. สิทธิทางวัฒนธรรม (Cultural Rights) ได้แก่ การมีเสรีภาพในการใช้ภาษาหรือสื่อความหมายในภาษาท้องถิ่นของตน มีเสรีภาพในการแต่งกายตามวัฒนธรรม การปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของตน การปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนา การพักผ่อนหย่อนใจทางศิลปวัฒนธรรมและการบันเทิงได้โดยไม่มีใครมาบีบบังคับ เป็นต้น

สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

หลังจากที่ประเทศไทยเข้าร่วมรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้มีความตื่นตัวในการบัญญัติกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิมนุษยชนดังกล่าวไว้ในกฎหมายไทย ซึ่งมีแนวโน้มที่จะชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ โดย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ใช้กันมาในอดีตได้กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนไว้บางส่วน จนกระทั่งได้มีการพัฒนาบทบัญญัติดังกล่าวให้มีความสมบูรณ์ขึ้นตามที่ปรากฏในการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ โดยบัญญัติเน้นเรื่องสิทธิมนุษยชนไว้ค่อนข้างจะสมบูรณ์ ดังปรากฏตามมาตราที่ ๔ ซึ่งบัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง” ซึ่งสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๑ ที่กล่าวไว้ว่า “มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระเสรีและเท่าเทียมกัน ทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิต่างในตน มีเหตุผลและมโนธรรม ควรปฏิบัติต่อจิตวิญญาณแห่งการครภาพ” ซึ่ง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” เพิ่งได้รับการบัญญัติในรัฐธรรมนูญของไทยเป็นครั้งแรก นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติที่รับรองความมีอยู่ของสิทธิมนุษยชนไว้ในเรื่องต่างๆอีกซึ่งจำแนกตามประเภทของสิทธิมนุษยชนทั้งห้าประการดังกล่าว ได้แก่

๑. สิทธิพลเมือง (Civil Rights) ได้แก่

ความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย โดยไม่คำนึงถึงเพศ ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางร่างกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา ๓๐

การรับรองการมีสิทธิเสรีภาพในร่างกาย การจะไม่ถูกรังแก ทารุณกรรม หรือการลงโทษโดยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม รวมถึงการจับ คุมขัง ตรวจสอบตัวบุคคล หรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิ และเสรีภาพไม่ได้ ตามมาตรา ๓๑

หลักที่ว่า “บุคคลจะต้องไม่รับโทษทางอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้” ตามมาตรา ๓๒

หลักที่ว่าในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดตาม มาตรา ๓๓

การให้ความคุ้มครองแก่สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว ตามมาตรา ๓๔

การรับรองเสรีภาพในเคหสถาน ตามมาตรา ๓๕

๒. สิทธิทางการเมือง (Political Rights) ได้แก่

การรับรองเสรีภาพในการชุมนุมโดยปราศจากอาวุธ ตามมาตรา ๔๔

การรับรองเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่ม เกษตรกร องค์กรเอกชน หรือหมู่คณะอื่น ตามมาตรา ๔๕

การรับรองการรวมตัวเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษหรือฟื้นฟูจารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามมาตรา ๔๖

การมีเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง ตามมาตรา ๔๗ การคุ้มครองสิทธิใน ทรัพย์สิน และการสืบมรดก ตามมาตรา ๔๘

๓. สิทธิทางสังคม (Social Rights) ได้แก่

การรับรองว่าบุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรา ๔๓

การรับรองเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือการประกอบอาชีพ ตามมาตรา ๕๐

การเกณฑ์แรงงานจะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจแห่งกฎหมาย ตามมาตรา ๕๑

ความเสมอภาคในการเข้ารับบริการทางสาธารณสุข ตามมาตรา ๕๒

การคุ้มครองเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัวจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ตามมาตรา ๕๓ บุคคลที่มีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ บุคคลพิการหรือทุพพลภาพมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ตามมาตรา ๕๔ และมาตรา ๕๕

การรับรองสิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ตามมาตรา ๕๖

การคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ตามมาตรา ๕๗

การรับรองสิทธิของบุคคลในการรับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะ ตามมาตรา ๕๘ และจากหน่วยราชการ ตามมาตรา ๕๙

การรับรองสิทธิมีส่วนร่วมในการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางปกครอง ตามมาตรา ๖๐

การรับรองสิทธิในการเสนอเรื่องราวร้องทุกข์และรับแจ้งผลการพิจารณา ตามมาตรา ๖๑

การรับรองสิทธิของบุคคลในการฟ้องหน่วยราชการ ตามมาตรา ๖๒

การรับรองสิทธิบุคคลในการต่อต้านโดยสันติวิธี ตามมาตรา ๖๕

๔. สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) ได้แก่

การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ ตามมาตรา ๔๙

๕. สิทธิทางวัฒนธรรม (Cultural Rights) ได้แก่

การรับรองเสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่ ตามมาตรา ๓๖

การรับรองเสรีภาพในการสื่อสาร ตามมาตรา ๓๗

การรับรองเสรีภาพในการนับถือศาสนาตามมาตรา ๓๘ และในการแสดงความคิดเห็นตามมาตรา ๓๙ ทางวิชาการ ตามมาตรา ๔๒

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ยังคงมีการบัญญัติรับรองเรื่องสิทธิมนุษยชนไว้ตามตราที่ ๔ ที่บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพย่อมขัดต่อรัฐธรรมนูญและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน รวมถึงยังมีบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชนดังต่อไปนี้

๑. สิทธิพลเมือง (Civil Rights) ได้แก่

ความเสมอภาคของบุคคลภายใต้กฎหมายตามมาตรา ๓๐

สิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกาย จากการถูกทรมาน ทารุณกรรม และการลงโทษ ด้วยวิธีการที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม ตามมาตรา ๓๒

เสรีภาพในเคหสถาน ตามมาตรา ๓๓

เสรีภาพในการเดินทางและเลือกถิ่นที่อยู่ ตามมาตรา ๓๔

สิทธิในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัว ตามมาตรา ๓๕

เสรีภาพในการสื่อสาร ตามมาตรา ๓๖

สิทธิในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตามมาตรา ๓๘ และ ๔๐

๒. สิทธิทางการเมือง (Political Rights) ได้แก่

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน ตามมาตรา ๔๕ และ ๔๖

สิทธิได้รับทราบข้อมูลข่าวสารสาธารณะและการร้องเรียน ตามมาตรา ๕๖ ถึง ๖๒

เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ตามมาตรา ๖๓ เสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์การเอกชน องค์การพัฒนาเอกชน หรือหมู่คณะอื่น ตามมาตรา ๖๔

เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง ตามมาตรา ๖๕

สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ ตามมาตรา ๖๘ และ ๖๙

๓. สิทธิทางสังคม (Social Rights) ได้แก่

เสรีภาพในการนับถือศาสนา ตามมาตรา ๓๗

สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา ตามมาตรา ๔๘ และ ๕๐

สิทธิในการได้รับบริการทางสาธารณสุข ตามมาตรา ๕๑ และสิทธิได้รับสวัสดิการของรัฐแก่บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่าหกสิบปีบริบูรณ์ และไม่มีรายได้เพียงพอในการประกอบอาชีพ รวมถึงบุคคลพิการและทุพพลภาพ รวมถึงบุคคลไร้ที่อยู่อาศัยและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การดำรงชีพ ตามมาตรา ๕๓, ๕๔ และ ๕๕

๔. สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) ได้แก่

สิทธิในทรัพย์สินซึ่งได้รับความคุ้มครอง ตามมาตรา ๔๑ และ ๔๒

สิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพ ตามมาตรา ๔๓ และ ๔๔

๕. สิทธิทางวัฒนธรรม (Cultural Rights) ได้แก่

สิทธิชุมชนในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม อันดีของท้องถิ่นและของชาติ ตามมาตรา ๖๖

สิทธิของบุคคลที่จะเข้าร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ตามมาตรา ๖๗

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติถึงองค์กรอิสระที่เรียกว่า "คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ" ไว้ในมาตรา ๒๕๖ และ ๒๕๗ ซึ่งตามมาตรา ๒๕๖ กำหนดว่าคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีจำนวน ๗ คน พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาจากผู้ซึ่งมีความรู้หรือประสบการณ์ด้านการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นที่ประจักษ์ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้แทนจากองค์กรเอกชนด้านสิทธิมนุษยชน และมีวาระการดำรงตำแหน่ง ๖ ปี มีอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๕๗ ดังต่อไปนี้

(๑) ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี และเสนอมาตรการการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าวเพื่อดำเนินการ ในกรณีที่ปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการตามที่เสนอ ให้รายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป

(๒) เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่เห็นชอบตามที่มีผู้ร้องเรียนว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

(๓) เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลปกครอง ในกรณีที่เห็นชอบตามที่มีผู้ร้องเรียนว่ากฎ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใดในทางปกครองกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง

(๔) ฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแทนผู้เสียหาย เมื่อได้รับการร้องขอจากผู้เสียหายและเป็นกรณีที่เห็นสมควรเพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นส่วนรวม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๕) เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎ ต่อรัฐสภาหรือคณะรัฐมนตรีเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

(๖) ส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน

(๓) ส่งเสริมความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยราชการ องค์กรเอกชน และองค์กรอื่นในด้านสิทธิมนุษยชน

(๔) จัดทำ รายงานประจำปีเพื่อประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ และเสนอต่อรัฐสภา

(๕) อำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ข้อพิจารณาในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญของไทยกับความหวังใจของสหประชาชาติ

สหประชาชาติได้แสดงความหวังใจต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนในหลายพื้นที่ของโลก โดยเฉพาะต่อ ผู้อพยพและผู้ลี้ภัย ผู้ไร้ที่อยู่ในประเทศ ชนกลุ่มน้อยและกลุ่มศาสนา ผู้เคลื่อนไหวกองการเมือง และสื่อมวลชน ต่อการกระทำทารุณเด็ก การใช้แรงงานเด็ก การเกณฑ์เด็กเป็นทหาร เด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน เด็กข้างถนน โสเภณีเด็ก เด็กที่ติดเชื่อเอชไอวีจากมารดา การลักลอบค้าอาวุธสงคราม ขนาดเล็ก กับระเบิด การทำทารุณต่อนักโทษ ความแออัดในเรือนจำ การขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักโทษ^๔

เมื่อพิจารณาตามข้อความข้างต้นจะพบว่า สหประชาชาติให้ความหวังใจต่อกลุ่มบุคคล ทั้งคนชาติในส่วนของผู้ไร้ที่อยู่ในประเทศ กลุ่มศาสนา ผู้เคลื่อนไหวกองการเมือง และสื่อมวลชน กับบุคคลที่มีใช้คนชาติหรือคนต่างด้าว ได้แก่ ผู้อพยพ ผู้ลี้ภัย ชนกลุ่มน้อย แต่รัฐธรรมนูญกำหนดแนวทางในการใช้อำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นอำนาจของปวงชนซึ่งเป็นคนชาตินั้นๆ การบัญญัติรัฐธรรมนูญจึงเป็นไปในทางคุ้มครองสิทธิของคนชาติ การบัญญัติรัฐธรรมนูญจึงสามารถครอบคลุมได้เพียงกลุ่มบุคคลประเภทผู้ไร้ที่อยู่ในประเทศ กลุ่มศาสนา ผู้เคลื่อนไหวกองการเมือง และสื่อมวลชน แต่ไม่อาจบัญญัติให้ครอบคลุมไปถึงสิทธิของคนต่างด้าวในส่วนของ ผู้อพยพ ผู้ลี้ภัย และชนกลุ่มน้อยได้

บทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิของผู้ไร้ที่อยู่ในประเทศนั้น ปรากฏตามบทบัญญัติมาตรา ๕๕ ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลซึ่ง ไร้ที่อยู่อาศัยและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ”

^๔ วรบุษ อุษณกร, <http://www.volunteerspirit.org> อ้างถึงในสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง, วันสิทธิมนุษยชน ๑๐ ธันวาคม, <http://www.lib.ru.ac.th/journal/dec/dec10-HumanRight.html>

บทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิของกลุ่มศาสนา ปราบกฏตามบทบัญญัติมาตรา ๓๐ วรรคสาม ซึ่งบัญญัติว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้” และมาตรา ๓๑ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสน ธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของ พลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” และวรรคสอง บัญญัติว่า “ในการใช้เสรีภาพตามวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใดๆ อัน เป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมีควรได้ เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิกายของศาสนา ลัทธินิยม ในทางศาสนาหรือปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือแตกต่าง จากบุคคลอื่น”

บทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิของผู้เคลื่อนไหวทางการเมือง ปราบกฏตามบทบัญญัติมาตรา ๖๓ วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ” และมาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจกรรมในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้นตาม วิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามที่บัญญัติไว้ใน รัฐธรรมนูญนี้”

บทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิของสื่อมวลชน ปราบกฏตามบทบัญญัติมาตรา ๔๖ วรรคหนึ่ง ซึ่ง บัญญัติว่า “พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์วิทยุกระจายเสียง วิทยุ โทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่น ย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตาม รัฐธรรมนูญ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าของ กิจการนั้น แต่ต้องไม่ขัดต่อจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพ และมีสิทธิจัดตั้งองค์กรเพื่อปกป้องสิทธิ เสรีภาพและความเป็นธรรม รวมทั้งมีกลไกควบคุมกันเองขององค์กรวิชาชีพ”

ส่วนประเด็นความห่วงใยของสหประชาชาติในเรื่องของการกระทำทารุณเด็ก การใช้แรงงาน เด็ก การเกณฑ์เด็กเป็นทหาร เด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน เด็กข้างถนน โสเภณีเด็ก เด็กที่ติดเชื้อเอชไอวีจาก มารดา การลักลอบค้าอาวุธสงครามขนาดเล็ก กบระเบิด การทำทารุณต่อนักโทษ ความแออัดใน เรือนจำ การขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักโทษนั้น เป็นเรื่องรายละเอียดที่ต้องบัญญัติใน

กฎหมายเฉพาะในเรื่องนั้นๆ โดยไม่จำเป็นต้องบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการปกครองประเทศ แต่อย่างไรก็ดีในประเด็นของการทำทารุณต่อนักโทษนั้น มีบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๒ วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือ ไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้แต่การลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้”

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

นับแต่มีการประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ประเทศไทยได้เข้ารับรองปฏิญญานับดังกล่าว ทั้งยังมีการบัญญัติรับรองสิทธิมนุษยชนไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับ แต่เพิ่งมาให้การรับรองอย่างจริงจังนับแต่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และยังคงมีบทบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยภายใต้หลักสิทธิมนุษยชนต่อมา ซึ่งยังคงมีบทบัญญัติรับรองสิทธิมนุษยชนที่ชัดเจนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ อีกด้วย และเมื่อพิจารณาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แล้ว มีบทบัญญัติถึงสาระสำคัญที่ตรงตามข้อห่วงใยเกี่ยวกับคนชาติไทยในประเภทของผู้ที่อยู่ในประเทศ กลุ่มศาสนาผู้เคลื่อนไหวทางการเมือง และสื่อมวลชน รวมถึงยังครอบคลุมถึงความห่วงใยในการทารุณนักโทษอีกด้วย

ผู้เขียนเห็นว่าบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บัญญัติรับรองสิทธิมนุษยชนไว้อย่างละเอียดและชัดเจนพอสมควรแล้ว การจะมีบทบัญญัติใดเพิ่มเติมลงไปอีกย่อมจะทำให้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญขยายออกไปโดยไม่จำเป็น ส่วนความห่วงใยในประเด็นอื่นของสหประชาชาติยังเป็นรายละเอียด หากนำมาบัญญัติในรัฐธรรมนูญย่อมก่อความยุ่งยากในการปรับปรุงแก้ไข สมควรบัญญัติไว้เป็นกฎหมายลำดับรองลงไป จึงไม่มีข้อเสนอแนะในการแก้ไขบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเกี่ยวกับประเด็นสิทธิมนุษยชน หากแต่มีข้อเสนอแนะให้ตรวจสอบบทบัญญัติแห่งกฎหมายของไทยว่าบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนไว้ครบถ้วนหรือไม่ หากยังไม่ครบถ้วนในประเด็นดังกล่าวหรือมีแล้วแต่ไม่ครบถ้วน ให้มีการพิจารณาความเหมาะสมในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายฉบับเดิมหรือตรากฎหมายฉบับใหม่ขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชน.

บรรณานุกรม

หนังสือ

พิชัย นิลทองคำ, กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกาล พ.ศ. ๒๕๕๐. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๐.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา. ๒๕๕๐.

แหล่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์

กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน, กรกฎาคม ๒๕๕๑.

ชำนาญ จันทร์เรือง, สิทธิมนุษยชนที่คนไทยรุ่นใหม่ควรรู้, (กรุงเทพฯ: บั๊กเว็ร็ม, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒-๑๓
 อ้างถึงใน ประเภทของสิทธิมนุษยชน, <http://noojennn.wordpress.com/โครงการงานสิทธิมนุษยชน/ประเภทของสิทธิมนุษยชน>

วรนุช อุษณกร. ประวัติวันสำคัญที่ควรรู้จัก. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๓
<http://www.volunteerspirit.org> อ้างถึงใน สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง, วันสิทธิมนุษยชน ๑๐ ธันวาคม, <http://www.lib.ru.ac.th/journal/dec/dec10-HumanRight.html>